Zbiór processów z 18 wieku

Dziada

Jakoba Gieysztora

Dziedzica

Z Biblioteki Jak. Kaz. Gieysztora

1. Wilno – Ryx.
2. Wigdorowicz. Wichert.
3. Kittmanowicz Klaczko – Wigdorowicz.
4. — —
5. — —
6. Biskup Wileńs.
7. Żydy – Wichert.
8. — —
9. Wulfowicz – Radziwiłł.
10. Leybowicz – Menasowicz. Wigdorowicz.
11. Włościanie Star. Wielondskiego – Walewski An.
12. Poniatowscy – Walewski.
13. Szydłowski – Micewicz – Jasiński.
14. — —
15. Hausman – Piltowski –
16. Potocki – Grodno.
17. Brzostowski Xaw. – Poddani Mścibowscy.
18. Stankiewicz – Murzyński – Dedenko.
19. Domański. Szpinki. Karmelici. – Rudomina. Olszówko
20. Alexandrowicz – Grodno.
21. ~~Skłokocki – Gnatowski.~~ zob. 14633. III. t. V. Nr. 13.
22. Murzyński – Ożyż –
Niemcewicz – Krasnodębski.
23. Tęgoborski –
24. Gorecki – Wilno.
25. — —
26. — —
27. — —
28. – Berez. Kartuzi – Niemcewicz –
~~28~~ 29a — —
Stoklicki Star. – Minejko.
~~28~~ 29. Minejko – Malinowski.
30. Giepster. – Pilecka.
31. — —
32. — —

33. Sokołowski — Wilno
34. — —
35 — Karnicki — Giedroyć.
36 — Świrski. — Kowno.
37. Puciłowski — Kowno
38. Kurlenicki — Orzeszko.
39. Dowbiszyn Franc. — Orzeszko.
40 — Orzeszko
41. Piaseczki — Czernecki. Wołodźkowa. Wołodkiewicz
42. Odyniec — Zahorski — Rzyngwald Szyszko.
43. Białopiotrowicz — Bryzgałki
44. Kostrowicki — Wasilewski.
45 — —
46 Tołoczko — Kamedułi Węgier.
47. Wojnicki — Pieżarski. Tayler
48. Pohl Józ. — Plater.
49. Przezdziecki — Zastaw.
50. Chrewicz — Przezdziecki — Marcinkiewicz,
51 Marcinkiewicz — Radziwiłł, Chreptowicz
Sapieha.
52 Sapieha — Przezdziecki.
53 — — Czarkowski — Bobrownicki
54 . Matuszewicz — Czarkowski
55. Klemrele — Matuszewicz — Czarkowski.
56. Klemrele.

12.

REPLIKA
OD. JJ. OO. XIĄZĄT
PONIATOWSKICH
STAROSTOW WIELONSKICH
J.W. WALEWSKIEGO
Dzierżawcy tegoż Staroſtwa oraz dalſzych Subalternów

Przeciwko

WŁOŚCI STAROSTWA WIELONSKIEGO

Gdyby czczy okrzyk i fałſzem napełnione ſkargi ſtanowiły dowòd u Sądu, iużby Włościanie Wielońſcy powinni zyſkać ſkutek ſwym żądaniom.

Ale kiedy dowodów Piſma, i nauki Prawa Sąd ſłuchać winien i zawſze ſłucha, nadto dalecy ſą od zamiaru ſwego Włościanie, bo przeciwko dowodom Piſma wyrokowi Praw, i gruntuiący ſię na nich ſprawiedliwości, mylnie ułożoną mylniey prowadzoney, a naymylniey konkludowaną iſtotę ſwoiey zafundowali Planty

Ktokolwiek dotknął ſię Poſseſsyi Staroſtwa Wielońſkiego, i Sprawy Włóścian nayczarnieyſze na niego miotano pociſki, nawęt ſamemu Sądowi Aſseſorſkiemu w fałſzach ſwych nieprzepuſzczono bo napiſano na karcie 33. v. 4. *Gdy ſkutkiem przemocy nad opieka nawet Sądu Aſſeſorſkiego niemogli zyſkać ſprawiedliwości &c:*

Taki Paſzkwil w obliczu Sądu wyrzeczony, czy wart kary? oddaie to dò uwagi Sądu, przekonywam tylko, iż iak ieſt w tym Punkcie fałſzywe i czerniące Włóścian donieſienie tak też wſzyſtkie zarzuty podobną wiare ziednywaé powinny

§§.

Gdyby Sąd bliżey uwagą przywieść do rozsądzenia Kwestyi między Steroſtami a Włością będącey podzieli m explikacyą naſzę na dwie częśći głowne co do całey Włośći.

W pierwſzey okażem in cauſa juris. Do czego ſą obligowani Włośćianie Wielońſcy z dowodów piſmiennych, Staroſtom Wielońſkim ſłużących.

W Drugiey dowiedziem in cauſa ſadi Sumym fałſzem napełnione ſkargi.

W Końcu zawiążem explikacyą naſzą przez proźby do Prawa ſtoſowne.

§.

KATEGORYA PIERWSZA
Co winni Włośćianie Wielońſcy Staroſtom

Już to głos Produktowy ze ſtrony JJOO. Xiążąt Staroſtów odbyty dokładnie opiſał, i dedukcyą z Praw Kraiowych uczynił. Iż Luſtracye w Staroſtwach od Rku 1562. odbywane i poślednieyſzemi Prawami iakoto Konſt: Unionis 1569. f. 782. Konſt 1601. f. 1497. Konſt: 1607. f. 1609. i naypoznieyſzemi 1764.: 1766. 1768. 1775. i oſtatnią 1789. nakazywane nieinnym celem odbywały ſię iak tylko dla powiękſzenia Intrat dla Rzpltey

Bo nietrzeba Sądu konwinkować iż *Creſcente ſæculo creſcunt pratia rerum* grunt drożſzy, zboża na gruncie rodzące ſię ſkoro zawſze ſą drożſze, naturalna wypada konſekwencya, iż i trzymaiący grunt włośćianin drożey Arędę płacić powinien.

Co że ſtoſownie do Praw nawet w Staroſtwie Wielońſkim praktykowało ſię nader krótko a Swiatło Sądowi okażemy.

Przed Unią ieſzcze bo w Roku 1557. Zygmunt Auguſt Król Polſki chcąc naylepſzą Ekonomikę w Dobrach Królewſkich zaprowadzić wyſłał do wſzyſtkich Dobr Królewſkich Rewizorów na uporządkowanie poddanych i na oznaczenie wiele który ma płacić czynſzu Włośćianin, dał Inſtrukcyą, w niey widocznie okazuie ſię iż z włoki dobrego Gruntu kazał opłacać tylko gr: 21 Słowa *Czynſzu z Wołoki gruntu dobroho 21. gr. z ſredneho 12. gr. a z wełmi podłoho 6. gr.* Dla czego tak mała płata była z tey ſamey Inſtrukcyi Rewizorom daney pokazuie ſię że prætia rerum nader małego były ſzacunku, bo Owſa beczka tylo 5. gr: takſowana była *A ieżeli pienężmi za Owes budet dawati ino za kożdoiu boczku piat hroſzy.* Czytać ią i uważać iż Zyta beczka była gr. 10.

Ze ta Rewizya czyli inſtrukcya do wielony ſłużyła taż świadczy w Artykule 28. *widzieć go.*

Te-

Teraz gdy pokazuiem iż przed unią z nyalepszego Gruntu Wielona płaciła tylko 21. gr: sama pośledniey dowodzi że około Roku 1634. przez zalecenie J, O. Xcia Radziwiłła Kanclerza W. X. Litt. 2. kopy groszy płacić obowiązana była, przez co sama Włość dowod przynosi że Woytostwo Nowinnickie 6. razy więcey w Roku 1634. płaciło iak w Roku 1557. a Woytostwo Beyszgolskie 6. kop płacić obowiązane podług złożonego Przywileiu Władysława IV. w 18. razy więcey płaciło iak przed Unią.

Dla czegóż to się stało oto dla tego że walor inny rzeczy a coraz wyższy okazywał się i dla tego Płaca podwyższała się.

Stopniami coraz opłata powiększała się i tak sama Włość wyznała w Produkcie swoim że przed Lustracyą 1765. opłacał każdy Włościanin z włoki do 42. Złotych. Słowa Produktu Fol. 44, *A nayprzód różnica w Czynszach dzisieyszych od dawnieyszych dawniey płacili podług Lustracyi 1764. po Złł. 42. z włoki dziś naymniey płacą 180. Złł.*

W drugim mieyscu produkt Fol. 16, *Inwentarze ktore poprzedziły Lustracyą 1765. Roku gdy złoży Dwór Wileński te okazać powinny że czynsz płacony przez Włościan niedochodził z włoki 40. Tynfów.*

Z własnego zatym wyznania włościan pokazuiem widocznie że się czynsz powiększał gdy sami posuwaią go do 42. Zł. dla iakieyże racyi powiększył się Czynsz, oto że Lustratorowie rewiduiąc i podawaiąc po śmierci każdego Possesora Starostwa powiększali Czynsz i powinności, iuż to dla tego, że włościanie przychozy biorąc kontrakty od Dzierżawców dobrowolnie na opłatę przystawali większą, iuż to naypryncypalniey że prætia rerum w górę poszły.

Kto dziś kupi beczkę Zyta za 10. a Owsa za 5. groszy, gdy niedawno w Litwie te ceny były, że za beczkę Zyta Złł: 100. a za Owsa 50. dać trzeba było, iaka więc podskoczyła cena produktów, taka też cena opłaty podwyższać się koniecznie musiała.

Włość się przyznała, iak okazaliśmy że płaciła po 42. Złł: z Włoki przed Lustracyą 1765. a my to dokładnie i z Inwentarza tego z którego Lustracya robiona była wyprobuiem ze Zwłoki Włościanie iuż przed Lustracyą po 200 gurą nie Złotych ale tynfów płacili.

I tak okazuiem w Roku 1764. 25. 8br. przez Goyżewskiego sporządzony Inwentarz, który Goyżewski nawet zaprzysięgał intratę do Lustracyi 1765. Roku tak przez Włość Wielbioney ze Wsi Gistan, Jan Unikis płacił z pół włóki Tynsów 65. co wynosi z Włoki Tyn: 130. ze Wsi Poszyla Jakób Jasaytys z $\frac{1}{3}$ Wł: Tynsów 65. co czyni z Włoki Tynfów. 195. w Woytostwie Ku-

bilskim we Wsi Bundzach z $\frac{1}{6}$, Kazimierz Bakaytys Tynfów 22. toż i drugi Jakòb Gieyba, co czyni z Włoki Tyn: 132. ze Wsi Bartulów z $\frac{1}{4}$ Wszyscy po Tynfów 32. Co czyni z Włoki Tynfów 128. Ze Wsi Dogilów Jakòb Zemaytys z niecałey $\frac{1}{2}$. Wł: płacił Tynfów 126. co czyni Tynfòw z Włoki 152. guro. ze Wsi Gieguza wszyscy chłopi $\frac{1}{6}$ po Tynfòw 40. Co czyni z włoki Tynfów 240. ze Wsi Gierdzium wszyscy z $\frac{1}{3}$ po Tynfòw 55. Co czyni z włoki Tyn: 165. Ze Wsi Kiary wszyscy z iedney czwartéy części włoki po Tynfów 52.. co czyni z Wło: Tyn. 208. Wieś Prościuny wszyscy z $\frac{1}{8}$ po Tynfów 33. co czyni z Włoki Tynfów 264 ze Wsi Rymaszyszek wszyscy z $\frac{1}{6}$ po Tynfów 35. co czyni z włoki Tynfów 210. Reszte niecytuiem bo taki Czynsz znaczny w całym Starostwie, był używany od tych, którzy tylko na Czynszu siedzieli, ale z tąd wnosiem iż Lustracya 1765. nie po dwie kopy Czynszu ale po dwieście guro Tynfów znalazła.

A które to Czynsze niemal co do słów 1769. Inwentarz podawczy Xiążętom opisał tylko z Redukcyą na Złote, iako iuż po Konst: 1766. kurs inny monetom i redukcyą przeznaczaiącey.

Gdy więc to widocznie okazaliśmy, że i z mocy Prawa mógł być przez Lustracye Czynsz powiększamy, gdy to w skutkach okazaliśmy, że każda Lustracya i rewizya Czynsz powiększyła tak dalece że przed Lustracyą 1765. iuż do 300 blisko Tynfów z włoki czynszu płacono, rozumiem, iż Włościanie zechcą sobie swoie fantazma wybić z głowy i wyperswadować że powiększenie czynszu było wolne na Włościanach dla Rzpltey i one active zawsze Rzplta powiększała.

A Przywileiami dawnością lat znikczemnionemi i w Exekucyi niebędącemi i podług Prawa Ar. 45. z Roz. 3. po nieużyciu przez 10. lat upadłemi czytać Prawo.

Z tey Klarygacyi i wyłuszczenia opłacanego przed Lustracyą ieszcze 1765. R. Czynszu, czyliż Sąd nieprzekonywa się, iż Włościan nayniesłusznieysza iest skarga, gdy mówią iż ustanowienie Czynszu po 180. Złł. z Włoki iest dla nich cięszkie, gdy guro po 200. Tynfów z Włoki płacili. I taka sama Cena nawet w Inwentarzu podawczym Xiążąt iest oświadczona.

Okazawszy iż Włościanie nie po dwie kopy ale po kilkaset Tynfów z Włoki Czynszu płacili, teraz przystępuiem do okazania tego fałszywego okrzyku, że pierwszy J.W. Tyzenhauz Podskarbi N. Litt. kazał im Pańszczyznę robić,

Sama przez Włościan wielbiona Lustracya 1765. pokazuie że w Starostwie Wielonskim było 3. Folwarki że w tych trzech Folwarkach 49. Beczek Zyta zasiewano, więc konsekwencya widoczna, że tę krescencyą nie kto inny iak tylko Włościanie zarabiali.

Ze-

Zebyśmy zaś bliżey Włość przekonali, że ona cała Pańszczyznę pełniła, to okazuiem 1764. 25. Obra Jnwentarz przez Goyżewskiego sporządzony, który wszedł do Lustracyi 1765. a ten Jnwentarz pod każdym Woytowstem wymieniaiąc powinność wyraźnie wymienia, iż każde Woytostwo powinnoć Pańszczyznianą pełni i tak opisuiąc powinność Woytostwa Gistańskiego pisze Nro 2do. *Pańszczyzny co Tydzień po dwa dni każdy z Chaty z tym z czym Dwór każe i do iakiey roboty rano przychodząc zasłużyć maią i powinni będą.* Procz Pańszczyzny dawali Czynsz, Prowiantowe, Kapszczyzne, Przetaki, Łuczywo, Mech, Podwody, Stroże Wartę, Rezydencye, &c. *widzieć ten Jnwentarz.*

Taż sama powinność do całego Woytostwa Kubilskiego rościągnięta. *Widzieć tenże Jnwentarz,*

Niech Sąd zanotuie że na te dwa Woytostwa żadnego niezłożono szpargału, żeby one kiedykolwiek tylko na gołym Czynszu siedziały i chciano bez zastanowienia się wytłumaczyć, że Nawdziowe i Klepowe Woytowstwo iest to iedno co Kubilskie i Gistańskie.

Tenże Jnwentarz 1764. do Lustracyi 1765. weszły, opisuiąc powinnoci Woytowstwa Nowinnickiege, pisze iż te Woytowstwo Pańszczyznę pełnić powinno. *Pańszczyznę z kolei zwyczaiem dawnieyszym do każdey roboty, za roskazem Dwornym bez excepcyi maią odbywać i zasłużyć. 7mo Do zbierania krescencyi koszenia i wożenia Siana do Wielony i Folwarków tamecznych chodzić latem są obligowani.* Procz tego Czynsz, Dziakło, Achtaynie, Prowiantowe, Bierwiona Kapszczyznę, Gwałty, Warty &c. Ze te Woytowstwo dawało, *widzieć ten Jnwentarz.*

Kto czytaiąc ten Jnwentarz 1764. na mocy Ktorego stanowiona iest Lustracya 1765. nie będzie przekonany, że Włość Starostwa Wielońskiego niepełniła Pańszczyzny gdy ona wyraźnie iest wtym Jnwentarzu opisana, kto uwierzy że pierwszy zeszły JW. Tyzenhauz tę Pańszczyznę ustanowił; Chłopi nieprzepuszczaiąc falszami żyiącym nawet martwym niedaią pokoiu popiołom.

Wtym Jnwentarzu 1764, Jedne Woytostwo Beysagolskie niepełniło Pańszczyny ale zato, większy Czynsz większe podwodne, większe Prowiantowe opłacało i osobno kolendę i włoczebne wpieniądzach i dań Zyta, Jęczmienia, Owsa, i zarobociznę zdymu po 4. Złote dawało, i przytym w 19. pnuktach powinność pełniło, co wszystko wiedno zniosszy do 250. Zł: z Włoki wynosi. *Czytać Jnwentarz.*

Gdy więc pokazaliśmy iż Lustracya 1765. zasadzaiąca się na Jnwentarzu Goyżewskiego 1764. Roku nie po dwie kopy lub 6. Czynszu ale po kilkaset Złotych przeznacza, że Pańszczyznę i inne dalsze robocizny determinuie, że dań wielką dawać naka-

zuie, gdy wkońcu okazuiem, że Jnwentarz podawczy Xiążętom służący ma się Conformiter z Jnwentarzem 1764. teraz krótko kładziem konluzyą, że Włościanie żądaiąc się utzymać przy Lustracyi 1765. chcą powrocić się do Pańszczyzny, do większych Czynszòw i do większych dań i powinności.

Zgadzaią się Włościanie na Lustracyą 1765. i oney Approbaty proszą, że zaś ona gruntuie się na Jnwentarzu 1764. Goyżewskiego tym samym approbaty onego domagaią się a zatym, chcą powrócić do Pańszczyzny i dalszych powinności.

Dotąd wyprobowaliśmy że Włościanie Wielońscy więcey nad 2. kopy płacili i Pańszczyznę i dalsze powinności peinili i rożne danie dawali.

Teraz zostaie odpowiedzieć na to Pytanie czyli raczey śmiszną prożbę iż ponieważ Lustracya ogulnie Czynszu 60, guro położyła Tysięcy żeby ten czynsz w ogule cała Włość płaciła bez powiększenia, nieboraczki zapomnieli otym, że pod momentem Lustracyi do 200. było nowikow ktorzy niedawno osiadłszy żadnego Czzynszu niepłacili, do pewnych lat, więc taką rzeczą chcą żeby ci zawsze Czynszu niepłacili widzieć Jnwentarz 1764. tych Nowikow specyfikuiący.

Zapomnieli tez nieboraczki i o tym że po Lustracyi 1765. 269. Dymow przybyło, więc chcą żeby i ztych żadna płata niebyła, więc sami bidaki niewiedzą czego chcą i czego proszą gdy usiłuią żeby do 500. Włościan nic nie płacili nic nepełnili.

§§

Dotąd okazaliśmy stan Czynszow i powinności od przed Unii do Lustracyi 1765. i do Jnwentarza podawczego 1769. Xiążętom który całkiem stosownie ma się do Jnwentarza 1764. Goyżewskiego, teraz Sąd będzie miał Jnformacyą iak ci chłopi przeszli na sam goły Czynsz.

Chłop nowości pragnący, to co naylepszego iest dla tego szczególnie mu się niepodoba, że iednostaynością swoią przykrość mu zadaie tak też chłopi Wielońscy niechcąc ani podług 1764. ani podług 1769. Jnwentarzòw pełnić powinności, nayprzod z JW. Podskarbiem proceder rozpoczeli do wybicia się od tych powinności, i ciągły z nim warchoł prawny prowadzili, kilka krotnemi Suplikami wszędzie naprzykrzali się z statecznym zawsze zapewnieniem, iż my wolem większy Czynsz płacić, iak Pańszczyznę służyć.

Staię się iż po skończoney Dzierżawie Starostwa Wielońskiego przez JW. Podskarbiego Tyzenhauza ziechali do tego Starostwa, tak JO. Xiąże Jozef Poniatowski iako też JW. Diekoński teraz Podskarby Nadworny Lit: wprzytomności których gdy Włość skarżyła się na Pańszczyznę, Lustracyą 1765 i ofiaro-

wała

wała Czynſz ogulny Płacić, przytomni w ów czas Xiążę Józef, JW. Dziekońſki kazali Kommiſsarzowi wow czas w Staroſtwie będącemu Punkta napiſać podług których Włość obowiązała ſie Czynſze płacić i niektóre małe daniny dawać.

Ze przeciwko temu ogolnemu kontraktowi Włości wydanemu zdało ſię teyże włości niektóre poczynić obiekcye dla tego pokrutce na nie odpowiedzieć należy.

Nayprzod, że Włość na Nim niepodpiſała ſię bo Zaden Starosta ani żaden Poſseſsor rewerſalnych od Włościan niebierze kontraktòw ale ſam lub przez ſwego Kommiſsarza wydaie czy ogulny czy ſzczegulny włości kontrakt.

Znała i zna to dobrze Włość gdy wtych ſtarych ſwòich ſzpargałach żadnego ſwego nieprzynoſi podpiſu, tylko, podſtarościch Ekonomów Kommiſsarzòw, Staroſtow &c. Wielońſkich, a przecie chce wnich moc większą w mowić iak wteraźnieyſzy kontrakt czyli konwencyą.

O pewności którey mòwi kontentowanie ſię od Roku 1779. do 1789. dzieſięcio letnie a zatym Prawem Artykułu 42. z R, 11. ſtwierdzone, bo Manifeſt przeciwko tey Konwencyi 1790. zrobiony.

Mowią Regeſtra bircze 1780. 1783. 1784. ktòre świadczą iż z każdey Włoki po 180. Złotych tylko brano, a powinności Pańſzczyznianey niewymagano.

Swiadczy ich ſame przyiście do Sądu bo Załoba do Dekretu Copiarum Spraw wzmieniaiąc o poſtanowieniu toż, i o manifeście 1789.

Swiadczy Nayſzczegulniey i nayiſtotniey rozebrany Grunt w Poletkach Dwornych będący, przez Włościan, Drukiem Produktowym poświadczony.

Swiadczy ten ſam kontrakt czyli konwencya na Sądzie nayduiącą ſię, a ręką Włościanina Woytkunisa czyli Woyciechowicza piſana, a przez JW. Walewſkiego wobecności Włościan konnotowana.

Swiadczy Luſtracya oſtatnia 1789, Roku iż podług niey, nie podlug dawnych Jnwentarzów Czynſz do wieczyſtey percepty wciągniony.

Swiadczy nawet Druk Włościańſki, że JW. Dziekońſki uwalniaiąc ich od Pańſzczyzny, umowę zniemi zrobił.

Gdy więc te wſzyſtkie poznaki i dowody, mowią zamocą tey Konwencyi, czyli ogulnego Kontraktu Włościanom danego, uymować mu mocy niemożna.

Ngdyby Włość ſłowa przeciwko tey ugodzie o Czynſz niemowiła, gdyby iey fałſzywie w mówić nieſtarano ſię, iż ona tylko zwłuki dwie kopy płacić będzie, choć i Luſtracya 1765. inaczey opiewa.

 Lecz

Lecz Włość omamiona wypiera się tego o co ze łzami na klęczkach prosiła, niechce Czynszu to musi wrócić się do powinności 1764. i 1769, Jnwentarzami opisanych.

Gdyby powrócenie do Folwarków, Gruntów Dwornych, budowli Dworney, było robotą iednego dnia naychętniey Starostowie zgodziliby się na rescysyą tey Konwencyi, ale kiedy do przywrócenia rzeczy do dawnego stopnia. potrzeba lat kilku i to znaywiększym staraniem i troskliwością choć większe obiecuie zyski krescencya, Starostowie iuż stoią przydeterminowanym Czynszu z Włòki po Złł: 180. ile że ten Czynsz wszedł wostatnią 1789. Lustracyą, a ta Lustracya dwoma Prawami teraźnieyszego Seymu iest utwierdzona.

Zapowinność atoli Sądzim okazać Sądowi, że przez tę konwencyą nawet zyskała Włość, nayprzod natym. że odniemiłey sobie Pańszczyzny iest uwolniona, powtóre: że wtym Starostwie z Włòki po 264. po 240. tynsow płacono Czynszu, co guro 500. Złł: wynosi, więc kto puszcza te Grunta za 180. Złł: z których 300, Guro płacono, ten łaskę nieucisk robi.

Zebym Sąd bliżey przekonał o dobroci i walorze Włòki Gruntu w tamtey stronie, autentyczny na to składam dowód: Kazimierz Benoyć zadłużony w Starostwie, miał pod sobą Włókę Gruntu wtrzyźmiany, gdy iego zasiew na polu będący. był licytowany, Prusak za zasiew na Włoce będący dał 300. Talarow, można więc dać z tey Włòki 10, Czer. Złł: z którey iest zysku Czer: Złł: 100, *wdzieć Licytacyą.*

N: Sądzie: nie bez zadziwienia przychodzi nam słyszeć objekcie, przeciwko tey kowencyi. a ieszcze takie, ktòre całkiem iey Exystencyą znoszą; gdy Cztery Dokumenta od Włościan Wielońskich przyznane oniey świadczą, gdy Dekret Asessorski Copiarum Spraw o iey dobrowolności i pewności zaświadczył. *Od Mieszczan i Włościan iak poucza taż Konwencya dobrowolnie przyięta.* Słowa Dekretu.

Jak więc tak śmiało woblicząch tego Sądu, mogą mówić, że Konwencyi niebyło, gdy w Roku przeszłym na Exystencyą iey zgodzono się i dobrowolność nawet poświadczono.

Okazawszy zatem moc Konwencyi, dobrowolność i akceptacyą iey przez Włościan wypada uczynić prozbę, ażeby ona była zawsze przez Włościan w swych opisach uskutecznioną.

Ze zaś Chłopi bez, pomiaru Grunta pobrali i po 2. lub 3. Włóki trzymaiąc, z Włoki tylko płacą, ażeby sądowy był nakazany wymiar.

Teraz niech Chłopi decyduią się; czy wrócić się do Pańszczyny, to trzeba grunta, Dworne oddać, Chłopòw pobudowanych natych gruntach wypędzić budynki Dworne odbudować, a prócz tego nim Dwór przyidzie do krescencyi, do tąd płacone

ne Czynſze płacić, albo pilnuiąc ſię Konwencyi ſpokonie Czynſz płacić, tylko na wymiar zgodzić ſię.

Dowiodłſzy moc Konwencyi, z opiſu ktòrey nawet Luſtracya teraźnieyſza ieſt ciągnięta, idzie tylko proźba od JO. Staroſtów wporządku odbytey teraz nowo Luſtracyi, iż Włościanie to podali do intraty, co nieieſt intratą, i bydź nią podług Prawa niemoże.

Jakoto Luſtracya 1789 wciągnełá do intraty, to: co chłopi daią na ſuſtentacyą. Ekonomòw i Gubernatorów in natura, podług Konwencyi, iako to Kury, Barany, Jaia &c. Oraz kontraktowe mięſo i łuy otaxowali Złł: 5340, Groſzy 28. Te wſzyſtkie ſupplementa, iako idą tylko na wyżywienie Officyaliſtów, tak żadnego Staroście nieczynią pożytku, idzie zatym, że albo Sąd z Jntraty ogólney przez Luſtracyą wyciągniętey wyłączy, albo żeby te quantum Chłopi pieniędzmy opłacali nakaże.

Powtóre Luſtracyą 1789. za te dnie które do budowli Dwornych i Karczem obowiązali ſię Chłopi pełnić, multyplikuiąc ie do dni 9000. Tudzież na wywuſkę ſążni drew przez Włościan dawanych dni 7500. a na wywuſkę Bierwion i Brusòw Handlowych, dni 6800, za które wogule złączone 22500 dni, licząc każdy dzień po Groſzy 10. naliczono Summy 7500. Złotych.

Nadtę intratę przez chłopòw zadyktowaną nic nieſluſznieyſzego, bo ieśli dni przez Włościan deteminowane na reparaycyą Karczemi budynkòw Dwornych, toć te dni żadney intraty ſzczególney nieczynią, tylko przez reperacyą Kaczem i Dwornych budowań, utrzymuią tę intratę ktòra z Karczem ieſt wyciągnięta.

Co zaś dowyciągniętey intraty z dni, na wywuſkę ſupanego ſążniowego drzewa przez włościan łożonych, rownie i ten Artykuł ieſt naynieſluſzniey, na Dwór narzucony, bo kiedy Włościanie przez konwencyą od Pańſzczzny uwalniani byli, pod ów czas każdy z Włòki obowiązał ſię, puł ſążnia krzyżowego drzewa a to na opał dla Ekonomów, na potrzebę do Browarów, Gorzelni i Auſteryi, Gdy więc iak powiedziałem, te drwa na potrzebę Dworu własną, nie na przedaż ſą przeznaczone, gdy one żadney intraty nie czynią Dworowi, iak że Dwòr może zanie płacię Skaabowi wten czas, kiedy nawet Konſtytucya terazniezſzego Seymu pod ſurową karą Handlu drzewem zabroniła.

Równie wyciągnięta intrata za dni 6000. do wywiezienia Bierwion obrócone nieſluſzna, bo rownie przez Konwencyą obowiązał ſię każdy Włościanin z dwòch Włok o ſześć Bierwion Czteroſążniowych na budynki tak Dworne iako i Karczmy, i zabudowanie Chat wywieść, z tego zatym Artykułu nietylko żadney intraty Dwòr niema, ale wygodę dla Włościan czoni, bo gdy albo Chata albo kilka czy kilkanaście Chat przypadkiem z

(c) góry

gory, natych miast Dwor ztych przyspośobionych Bierwion każe też Chaty Chłopskie budować, co iuż nakilku dziesiąt Chatach nowo pobudowanych zyściło się.

Handel zaś temi Bierwionami niebył nigdy, i gdyby per supozitum był, tedy on teraz bydź niemoże, bo iak powiedziałem Prawo teraźnieyszego Seymu Starostom Handlu zupełnie zabroniło.

Jakżeż mogli Chłopi podawać to do Intraty co nią nieiest, do czego Starosta z zakazu prawie Prawa dotknąć się niemoże, bo tylko wolna puszcza Starostom na użytek fundi ale nie na przedaż, gdy więc oni fałszywie podali do Intraty i z ich indagacyi wykoncypowane, niech ią albo płacą sami, albo ią Sąd iako niebędącą niech zdeymie z Srarostów.

Sami nakoniec powiedzieli że brzegowe płacą więc niżeli ich Sąd znagli do płacenia tego do czego się dobrowolnie przyznali lubo w istocie niebyło.

Idzie więc prośba od Starostów albo o uchylenie tych artykułów żadney intraty nieczyniących, i czynić podług Prawa niemogących albo o nakaz żeby chłopi to opłacili co mienili bydź intratą.

Tak okazawszy iż Włościanie kilkanaście tysięcy Złotych niebytey narzucili intraty przez swoie indagacye.

Zwrócim uwagę Sądową na Kontrakt ogólny Włościanom wydany czyli na konwencyą w końcu Roku 1779. uczynioną a 1780. do Exekucyi doprowadzoną.

Jak błędni Włościanie raz przyznaią się do tey konwencyi, drugiraz powiadaią że iey niebyło, w tym atoli nayzłośliwsi iż mimo własną akceptacyą i własne wyznanie narzut iakoby iey J.W. Szambelanowi Walewskiemu przypisuią.

Że konwencya była że ona przez 10. lat spokoynie była exekwowana, to produkt od Xiążąt odbyty, to powyższa w Replice explikacya dowiodły, teraz zdało się Włości ciemney wypierać się tey dla nich zbawienney konwencyi, wypierać się i ią utaić wtenczas, kiedy ią w Roku przeszłym przed Sądem Assessorskim publicznie składali, kiedy iey tylko iako trwaiącey, lubo przez siebie dobrowolnie przyiętey uchylenia prosili, wtenczas kiedy Sąd Assessorski zapatrzywszy się na Oryginał tego Kontraktu ogólnego, czyli konwencyi pełnić powinności podług niey nakazał. Czytać Dekretu Assessorskiego 1790. 11. Januar. zapadłego te słowa, w kilku mieyscach. *4to. Ponieważ Włościanie i Mieszczanie na Sądzie niniejszym stawaiący, tak o podniesienie konwencyi czyli ustawy przez Zwierzchność Wielońską opisaney a od Mieszczan i Włościan iak poucza konwencya dobrowolnie przyiętey &c. Wnieśli do Sądu prozbę.*

Zle-

Złożyli ſami Włościanie Konwencyą, proſili iey lubo dobrowolnie przyiętey podnieſienia, a teraz wbrew przeciwko Dekretowi mowią, że Konwencyi niebyło i iey Sąd niewidział, a tym ſwoim niewiem iak nazwać czy niewiadomości, czy ślepoty czy zuchwalſtwa poſtępkiem niewiare nawet oczywiſtemu Dekretowi zadawać uſiłuią, niech Sąd miare bierze z tego o wſzyſtkich ich krokach.

Loco ado Dekret Aſseſorſki piſze *I na wzaiem ażeby Włościanie i Mieszczanie Staroſtwa Wielońſkiego i Woytoſtwa Beysagolskiego, wſzelkie czynsze do Skarbu wnoſili, powinności pełnili i iſtotne poſtuszeńſtwo Dworowi wykonywali według ſkładaney ad presens u Sądu naszego konwencyi nakazawszy*

Takie czytaiąc w Dekrecie Aſseſorſkim świadectwo czy godziłoż ſię bez zarumienienia i zadrzenia w oczach Sądu ktorego ieſt Dekret, wmawiać niewiarę temnż Dekretowi i mówić że Konwencyi niebyło, gdy podług ſkładaney u Sądu konwencyi, wſzyſtkie do pełnienia nakazane ſą powinności.

Produkt Włościańſki, że całkiem wyparł bytność Konwencyi na Sądzie Aſseſorſkim cytuiem iego ſłowa Fol: 56.

W Dekrecie 1790, widzi Sąd własną dobrą wiarę zdradzoną, &c. Daley. *I z powodu to tey niewidzialney konwencyi J. W. Walewſki podſtępnie ſtłumił. nayrzetelnieyszą naychwalebnieyszą chęć Sądu N. dania sprawiedliwości Włościanom Wielońſkim.*

Godzi ſię każdemu ukrzywdzonemu przychodzić z ſkargą do Sądu, ale z fałſzem, a fałſzem przeciwko Sądowi popełniaiącym ſię, przeciwko wierze publiczney na Dekretach opieraiącey ſię, nietylko niegodzi ſię, ale taki krok zaſługuie na ukaranie Ar: 11. z R. 1, przepiſane na Strone 6. Niedziel wieży a na chłopów Turmy, Konſtytucya zaś pod tym Artykułem 1578. na Prokuratora tydzień Wieży naznacza. *Czytać te Prawa.*

Trzeba ſzanować powagę Sądu, powagę Dekretu, niegodzi ſię przeciwko nim płocho targać, od czego ani młodość ani niedoſwiadczenie niewymòwią nikogo, *bo biada tey kokoszy na któ rey ſię Jaſtrząb zaprawuie.*

Sądzie Nayiaśnieyſzy, dla tego wprowadziliśmy ten Punkt ażeby Sąd wziął miare, iak wiele to ieſt fałſzów rzuconych w Sprawie gdy niewiare Dekretowi Sądu Nayiaś zadawać uſiłowano

Z początku mówiono że niebyło przy Dekrecie konwencyi w oſtatku gdy Dekretem przekonaliśmy że była konwencya powiedziano że iuż kopią mamy a wſzelak ani tey kopii niekomportowano dotąd, iakieś ſobie reſtrykcye czyniąc.

Łecz godzi ſię zapytać ſtrony z kąd ta Kopia uroſła gdyby Oryginału niebyło, z czego probuie ſię że był Oryginał ſkoro Kopie iak powiadaią maią, że był Oryginał to prócz powyż-

ſzych dowodów, procz Dekretu Aſseſorſkiego, ſwiadkiem ieſt ta Paleſtra, która początkowo od Włościan należała.

Żąda Strona podpiſu na tey konwencyi Włościan; że nigdy do kontraktu Chłopom danego Chłopi niepodpiſuią ſię to powſzechne doświadczenie; i wcale niedoprzypadku wzięty Ar: 7. z Roz: 7. o tranzakcya między Szlachtą piſzący.

Lecz żebyśmy upor ciemny przekonali, ktory dla prawdy mieyſca niedaie oto okazuiem 4. dokunmenta przyznane, od kilkuſet Włościan wydane, nietylko moc konwencyi ratyfikuiące, ale że żadnego nad też konwencyą przeboru niebyło ogłaſzaiące. Widzieć.

1788. 15. Xbra Datowany, a 17, Xbra w Ziemſtwie Upickim przynany ieden, 1788. 29. Xbra datowany a 30. Xbra w Grodzie Roſieńſkiem przyznany drugi, 1789. 1. Janurii datowany a 9. Janurij w Grodzie Roſieńſkiem przyznany trzeci, i dalſze które wſzyſtkie te wſobie zawieraią ſłowa. *Iż my tak od samych Xiążąt Staroſtow, iako też z Ramidnia Ich Dzierżćcych i Administruiących też Staroſtwo Wielońſkie niemaiąc żadney krzywdy, uciſku, przeboru, nad umowę ztymże Staroſtwem uczynioną przez Nas &c.* w końcu proceder w Aſseſsoryi kaſsuią. Czytać te dokomenta przyznane.

Skoro więc Sąd widzi iuż trzeci Rok temu, iak wydane od Włościan Dokumenta przyznane poświadczyły bytność umowy, i że nad umowę nic Dwór nieprzebiera, kto dziś będzie wierzył temu że Konwencyi czyli umowy niebyło, i czyż śmiałość Chłopſka poſunie ſię do nadwerężenia tych nawet przyznanych dokumentów, nawet podług cytowanego przez ſtronę Ar: 7. z Roz; 7. ſporządzonych.

Gdy więc dobrowolność konwencyi i aktualność konwencyi czyli kontraktu widocznie ieſt okazane.

Obiaśnim teraz Sąd iż każdy Włościanin ne te konwencyą nie per Extenſum ale w treści, bo wraz zrobione zoſtały malńkie Xiążeczki, i Włości rozdane, w których i kwity z Czynſzu i zdani zapiſywały ſię i w których adnotowana zoſtała wiadomość na pierwſzey karcie wiele czego który Włościanin powinien był dawać i płacić.

J te to wſzyſtkie kontrakta były przed Luſtratorami 1789. Roku ſkładane, i znich indagacya weryfikacya była ciągnięta bo tak świadczy Luſtracya. *My tedy Luſtratorowie zwinnego Prawem przeznaczonego obowiązku Włośeian i Arendarzow tegoż Staroſtwa Wielońſkiego, dla zweryfikowania Inwetarzow i Regeſtrow birczych Intratę wyświecaiących z kontraktami kwitami oraz dla wiadomości o rożnych prowentach &c.* examinowaliśmy.

Czy

Czy potrafiąż Włościanie i temu dziełu Luſtratorſkiemu fałſz zadać że konrakta na Grónta które trzymaią, przed Luſtratorami ſkładali ateraz powiadaią że źadnych kontraktow nie maią i komportować Jch niemogą.

Maią więc oni kóntrakt Ogólny i zniego wypływaiące ſzczegolne, ale że im wyperſwadowano żeby tych kontraktow nieſkła, dali dla tego też i nieſkładaią.

Bo głowę maią tym nabltą, że tylko dwie kopy Płacić będą

Teraz gdy Akceptacyą przez lat 10, Exyſtencyą i aktualność tego ogulnego kontraktu Sąd widzi, okażem dotykalnie iż on ieſt na awantaż Włościan zrobiony.

Nim zaś do tego przyſtąpim muſim odpowiedzieć na śmieſzny zarzut Włościan- że dlaczego nam powiękſzony Czynſz gdy Gruntu niedano wiecey doſadzić tylko iak dawniey mieliśmy, bo niewſzyſtkim doſtał ſię grunt Dworny.

Oto odpowiedź naturalna, i krótka, iż niepełniſz Paúſzczyzny i dalſzey powinności, dla tego za uwolnienie ciebie od powinności Dworney Czynſz ci powiękſzono.

Tu przypatrzym ſię dokładnie iż Włość zyſkała na konwencyi czyli tym ogulnym kontrakcie, bo pokazaliśmy wyżey, że trzecia niemal część Staroſtwa płacicila wyſokie bardzo Czynſze. które wynoſiły do 240, do 264. Tynſow, a do Zł: 300 guro, teraz żaden Włościanin z ktòremi ten ogulny kontrakt zrobiony wyżey niepłacſ, nad Zł: 180, z Włòki.

Ze taka opłata ieſt nieuciążliwa, to Włościanie w piśmie ſwoim wyznali, iź poſpolicie na Zmudzi po 160. Zł: płacą, *widzieć druk na kar: 46.* w Nowogrodzkim Woiewodztwie Chłopi płacą Czynſzu, po Zł: 300. z Włoki.

Gdy Sąd widzi z Redukowany Czynſz dawniey opłacany po 300. Zł: na Zł: 180. ia tę umowę nazywam dabrodzieyſtwem, nienarzutem.

Ci zaś co pełnili Pańſzczynę, że także na tey ugodzie zyſkali, widocznie ſię okazuie! bo Jnwentarz 1764 Goyżewſkiego, do Luſtracyi 1765. wciągniony, którą Luſtracyą Włość wielbi, opiſał zkażdey Chaty dni dwa Pańſzczyny, daymy że Chata ſiedziała na cwierć Włoki, więc z Włoki wypadało Pańſzczyzny dni na Rok 416. a tey położywſzy, że połowa, to ieſt dni 208. była pieſza, druga połowa uprzężu, pieſze po groſzy 15. a uprzężą i do Koźby po Zł: 1. licząc, wypada za Pańſzczynę ſamą z Włóki Zł; 312. a coż ieſzcze powiedzieć, iż na $\frac{1}{5}.\frac{1}{6}.\frac{1}{8}.\frac{1}{9}.\frac{1}{12}.$ ſiedzą, a zkażdey Chaty po dwa dni Pańſzczyny gdyby przyſzło liczyć, tedy do 600. guro Zł: za ſamą Pńſzczyznę należałoby, teraz dołączmy, iż z Włóki Sadzibney ciągłey płacono Czynſzu 24. Zł; a prócz tego Stróży, Fury, poſyłki pełnili, Wóz, Necki, koryta dawali, co wſzyſtko na iedną Włókę otaxować mo-

żna Zł: 40. naymniey. Więc ciągły z Włoki robocizną i danią oszacowaną płacił 376. Zł: teraz gdy tylko 180. Zł: płaci, czyliż niewidoczna dobroć i ulga w tey to kowencyi iest dla Włościan, lecz oni bidaki sami niewiedzą czego chcą.

Jdzie tu zapytanie nayrzetelnieysze do Włościan po uchyleniu tey akceptowaney i zapossesyonowaney Przez nich na Czynsz ogulney konwencyi, do czego i do iakiego stanu oni spodziewaią się wrócic, oto do takiego iaki był przed konwencyą, iaki zaś był ich stan to po ucza 1764. Jnwentarz Lustratorski, 1768. Jnwentarz Xiążętom podawczy, z pierwszego co do słowa przepisany, że pełnili Pańszczyznę i dalsze naywiększe powinności że nierownie więcey płacili Czynszu iak po 180. Zł: bo to pouczaią oba te Jnwentarze, ieśli więc maią ochotę do Pańszczyzny i do większych Czynszow powròcić się, zochotą Xiążęta zgadzaią się,

Lecz gdy do stanu 1764. i 1769. Jnwentarzow, niechcą powracać się pomimo które wyżey sięgać niemogą tedy niech Swiętobliwie szanuią konwencyą na Czynszu ich osadzaiącą.

Prawdziwie niebez zadziwienia deniesieniom i prożbie Włościan przysłuchał się Sąd iż i konwencyi niechcą i do Lustracyi 1765. czyli do Jnwentarza do tey Lustracyi wsączonego ani do Jnwentarza 1769. podawczego powrocić się wachaią, lubo sami w Produkcie swoim przy mocy Dekretow Assessorskich 1777. i 1778 approbuiących Lustracyą i Jnwentarz podawczy stawali na kar: 31. słowa *konst. 1764. tit: de valore Dekretow oczywistych in ullum dubium vocare: zapadłych 1777 i 1778 Roku Dekretow niedozwala.*

To wtym mieycu słyszał Sąd prożbę za Dekretami Assessorskiemi a tym samym za Lustracyą 1765. i Jnwentarzem podawczym, a w innych mieyscach wieleż to razy wypierali się tego podawczego Jnwentarza słowem sami z sobą walcząc contraposita pisząc czystą zbudowali Babilonią.

Tym dziwniey mowioną przeciwko podawczemu Jnwentarzowi gdy Plenipotencya od włości do teraźnieyszey Sprawy wydana każe przy Dworzańskich podaniach stawać nie zaś one burzyć. Słowa Plenipotencyi 1mo. *Niezliczone pomimo Prawa Jnwentarze Dworzanow Kommissyi Rzpley W. X. Lit: i dalsze Dokumenta czyni uciemiężenia.* 2do *Aby Przywileia, nadania, Jnwąntarze Dworzańskie i dalsze Dokumenta &c. ze wszystkim zachowane były.* Czytać 1788. 18, Xbra w Grodzie Oszmiańskim Aktykowaną Plenipotencyą.

Taką maiąc do utrzymania Listów i Jnwentarzów Dworzan Skarbu W. X. Lit: Plenipotencyą, wieleż to oni fałszu i złego tłumaczenia Praw użyli, do zburzenia tych Jnwentarzow, do uięcia mocy Kommissyi, do kassaty nawet Pod-

skac-

ſkarbiego Urzędu, bidne robaczki,nie wſwoią rzecz wdali ſię, chcieli po powietrzu latać, a oni po ziemi chodzić nieumieią.

Gdy więc Sąd widzi, że oni nawet przeciwko Właſney targaią ſię Plenipotencyi niedziw iż niczego ukonkludować nieumieią, bo tu z dwoygu iedną obrać potrzeba, albo Czynſz płacić albo Pańſzczyznę pełnić gdy Pańſzczyzny niechcą, przy Czynſzu zoſtać ſię podług konwencyi powinni ile gdy ten Czynſz iuż wſzedł w Luſtracyą oſtatnią 1789. Skaſsowawſzy zaś Czynſz Skarb publiczny utraciłby do 100,000 Złł: dochodu bo Inwentarz podawczy demptis expenſis okazał 71,000 Złł: Pol. A teraźniayſza Luſtracya 162,000 Złł.

Nie bez zadziwienia przychodzi okazać Sądowi i ten nierzetelny wnioſek Włości multyplikuiący rzecz okazać na karcie 38. wyrażoną. w Słowach *I dla tego Luſtratorowie ile mogli wybadać intraty z Włościan wymaganey przez Arendarza wykalkulowali kwarty Złł:* 81,322. *A zatym intraty ogólney Złł:* 324,929 A przez co powiękſzoną bardzo Intratę uſiłowano okazać

Lecz żałuiem Włościan iż dotąd ieſzcze nienauczyła ſię iako kwartę teraz opłacaią ſtaroſtowie, to ieſt duple czyli połowę intraty więcey więc 81 dwa razy złożywſzy niebędzie iak 162.

I to dla tego okazaliśmy żebyśmy w każdym donieſieniu Włościan nierzetelności i nierozumienie Prawa i wbrew przeciwko Luſtracyi mówienie okazali.

Dotąd zaſtanowiliśmy uwagę Sądu nad tym iż Sąd niemoże inaczey podnieść umowy z Włością względem czynſzu z włoki po 180. Złł. chyba razem podnoſząc Luſtracyą oſtatnią 1789 Roku chyba razem kaſsuiąc do Stotyſięcy dochodu dla Rpltey.

§. §.

Teraz zaſtanowim uwagę Sądową nad złożonemi ze ſtrony Włościan munimentami, nim zaś do roſtrząśnienia ich przyidziemy uprzedzamy Sąd iż w Staroſtwie Wielońſkim ieſt cztery Woytowſtwa Giſtanſkie Kubilſkie i Nowinnickie i Beyſagolſkie

Na dwa pierwſze Woytoſtwa to ieſt Giſtanſkie i Kubielſkie nietylko złego ale naymnieyſzego niezłożono dowodu iżby ono kiedy tylko na gołym Czynſzu było i na małym, uſiłowano tylko wmawiać że Nawdziowe i Klepowe Woytoſtwa ſą to iedno co Giſtańſkie i Kubilſkie, ale na uczynienie różnicy doſyć ieſt żeby kto czytać umiał.

A nawet ſzpargał ten dla Nawdziowego i Klepowego Woytoſtwa od Geyſztora i Montryma wydany to tylko zawiera, *tedy przy tychże dawnych zwyczaiach i powinnościach zoſtawuiemy.* widzieć 1660. 19. 9bra ten ſzpargał,

O którego rzetelności nawet powątpiewać należy, bo piszą Kommissarze że są zesłani od Xżney Podkanclerzyney, a podpisała się niby do niego Xżna Kanclerzyna, a iednak po śmierci męża awansować niemogła;

Nad ten ieden szpargał na Nawdziowe i Klepowe Woytostwo służący żadnego do Gistańskiego i Kubilskiego nieskładaią, a zatym nawet nayslabszym pozorem bronić tych Woytostw nie mogą.

Na trzecie Woytostwo Nowiennickie oto przynieśli, nayprzód przynieśli Uniwersał Xcia Albrychta Radziwiłła Kanclerza Lit: w którym to nakazano w słowach: *Chcemy mieć to po was abyście do szczęśliwego przyiazdu naszego płacili z włoki po dwie kopy do Skarbu naszego inaczey nieczyniąc.* Czytać.

1633. 1. Junii w Krakowie wydany ten Uniwersał. Ten Uniwersał przez niektórych Rewizorów konnotowany i w Przywileia Królewskie wciągnięty został, iako nay większy dowód, bo pierwszego i innego nieskładaią.

Możnaż rostropnie myśleć ażeby ten Uniwersał który docześnie wydany, który miał trwać tylko do przyiazdu Xcia Radziwiłła miał trwać na zawsze. miał przeważyć Konstytucye Kraiowe Lustracye z powiększeniem Intrat nakazuiące, to chyba w Logice Włościańskiey ma mieysce.

Lecz Sąd widząc ten muniment do przyiazdu Xcia Radziwiłła zrobiony niemoże go w porownanie kłaść z Prawami Kraiowemi.

Pod tym Woytowstwem złożyli Włościanie ustawę Rewizora 1664. w ktorey sami Włościanie *wszelkim robotom podlegać nieodmawiali* Słowa Ustawy.

A iakżesz mogą wnosić że żadnych powinności i Pańszczyzny niepełnili gdy wszelkim robotom sami podlegać przyrzekli. *Widzieć tę ustawę.*

Do czwartego Woytostwa Beysagolskiego złożyli oni Przywiley Władysława IV. stwierdzaiący ustawę Rewizorską rożne lekkie daniny nakazuiące płacić i pełnić, lecz dla czego ten Inwentarz czyli ustawa tak lekkie powinności naznaczyła bo całe Woytostwo i Miasto było spustoszone. Słowa. *Nayprzód iż Miasteczko Beysagoła na gościńcu wielkim będące, częcią przez Żołnierz za tamtendy przechodzącego częścią przez powietrze i inne plagi z dopuszczenia Boskiego do spustoszenia i ubóstwa przyszło zaczym aby do swey chałupy przychodzili i Obywatele w nim zapomagali się, od ciężarow wszelkich onych uwolniwszy z włok &c:* Czynsz mały naznaczono widzieć 1646. ustawe

Niepotrzeba Sądowi tłumaczyć że to co dla powietrza i spustoszenia postanowionym było niemoże teraz trwać wtenczas kiedy w naylepszym kwitnieniu iest to Starostwo, bo Sąd prze-

świad-

swiadczony ieſt iż inny zawſze czynſz bierze ſię z opuſtoſzałego gruntu a inny z ſadzibnego. Te tedy uſtawy dla powietrza zro bione czyż można przenoſić nad Prawo nad Luſtracye z mocy Prawa uſtanowione

Produkuiąc atoli tę uſtawę zaſtanawiamy uwagę nad tym wnioſkiem iż zawſze Rewizorowie i Luſtratorowie mieli moc podwyżſzać podatek ſą to ſłowa własnego Włościan dokumentu. *Aby w tę Rewizyą doſtatecznie weyrzawſzy &c. niektore też powinności ſłuszne włożyli, Cynſzow powinności według dobroci Gruntow przyczynili.*

Możeż bydź dokładnieyſzy dowod na możność powiękſzania powinności Czynſzow przez Luſtratorów nad ten przez Włościan złożony.

Ze zaś Aktu za każdą Luſtracyą Czynſze i powinności powiękſzały ſię to procz powyżſzego dowodu probuiem naſtępnie.

Oto trzy: Wſie tego Woytoſtwa Beyſagolſkiego w Roku 1685 75. Maja będąc do Wòytoſtwa Beyſagolſkiego przyłączone płacili z Włóki po kóp 6. po beczce Zyta i beczce Owsa.

W Roku zaś 1733. 25. 7bra ſporządzony Jnwentarz. Przez Włość złożony świadczy iż z pół Włóki te Wſie Płaciły po 70. Tynfow a z Włóki 140. Tynſow a prócz tego Tydzień do ſiana a Tydzień do żniwa robocizne odbywać i kury i Gęſi dawać obowiązani byli *Widzieć ten Jnwentarz.*

Ten więc własny dowód Włościańſki niech ich konwinkuie że i powiękſzał ſię Czynſz i powiękſzały ſię powinności z mocy Luſtratorſkich Jnwentarzow których moc chcą uſilnie dyſputować.

Tak więc okazawſzy obraz naywątleyſzych dowodow ze ſtrony Włościan iuż to do przyiazdu Xięcia Radziwiłła, iuż to zracyi ſpuſtoſzenia i powietrza wyiednanych chcących walczyć z Prawem i Luſtracyami Seymoweml, w końcu dodaiem i to, że te wſzyſtkie Jch dowody żeby były nayſilnieyſze iak nie, i przez dawność bo od Roku 1700. one uſtały, i przez zmienienie przez poślednieyſze Luſtracye moc ſwoię utraciły i żadnego zaſtanowienia zyſkać niemogą.

Wypada więc niewątpliwa konluzya iż znikczemniwſzy Sąd te wogule dowody, ma ſtanąć na konwecyi i na Luſtracyi Oſta-

teczney co do Czynſzow gruntuiącey ſię na teyże konwencyi i podług niey wſzelkie Czynſze dawać i powinności pełnić ma nakazać.

Ze zaś chłopi więcey maią Gruntu iak zniego płacą Sąd, Geometryczny przez Komorników wymiar na ſkutek naſtąpić maiącego Dekretu nakaże.

Punkt drugi ad causam facti:

Nader dokładnie Produkt odbyty okazał iak nie winną Czerń i wexe Rzucili Włościanie tak na JOO. Xiążąt Staroſtów iako też JW. Walewſkiego akcye obce za obcey Poſseſsyi ſtoſowano fałſzywie, więc domawiamy ſię tylko o ukaranie za wexę Cwiczeniem u pręgierza podług allegowanych Praw.

Gniewała ſię Włość czyli raczey Stawaiący od niey iż JW. Walewſki oczerniony i zwexowany nierzetelnie na Seymie, w ten czas kiedy iuż Sąd Aſseſorſki dał Jnkwizycyą niechcąc cienia Cierpieć plamy dotykaiącey Jego Szlachetny i Delikatny charakter oſtrzegł Publiczność Iż zarzuty Jemu uczynione ſą ominione z Prawdą,

Ze ſtrona lubo gniewała ſię na tę odpowiedź niechciała Jey czytać może znaiąc ſię do przewinienia JW. Walewſki celem uſprawiedliwienia ſiebie iż te Piſmo nic więcey niezawiera iak uſprawiedliwienie i odbicie zarzutow. *Czyta takowe piſmo odpowiednie i widzieć w Kancellaryi lokowany Paszkwil*

Dopiero przecytane piſmo iak pierwey tak i teraz ſłuży iż wſzyſtkie Włościan zarzuty były i ſą nierzetelne, a tym śmieley to teraz mowi gdy niezbity dowod niewinności przynoſi wodbytey Jnkwizycyi przed którą nic dowieść niemogli i nawet w Jnterogatoriach niedowodzili, i że zarzucali bez dowodnie ukaranemi bydź powinni.

Tym świetnieyſza Ewazya Xiążąt ſtaroſtow i JW. Walewſkiego iż oni oczyſzczaiąc ſię z zarzutow zgodzili ſię na tego ſamego Jnkwizytora którego Włość ſprowadziła i który z ſtrony Włości był życzony.

I ten krok niepodobał ſię włości dla czego tak powolność heroiczną Xiążęta i J.W. Walewſki okazali bo do ſerc złośliwych naycnotliwſza nieprzylgnie Akcya.

Wſzyſt-

Wszyſtkie kroki krytykuiąc Włość i te za złe poczytała za co Gubernator piſząc bilet grzeczny do ich Paleſtranta zapytał dla czego ziechał; bo pewnie zapominała o Prawie Seymu teraźnieſzego które w uſtanowieniu Kommiſsyów porządkowych kazało dokładne dawać Raporta o przebywaiących nieznaiomych Oſobach

Po dowiedzeniu ſię zaś coż ſię ſtało oto grzecznie był przyięty i ſpokoynie Akta Inkwizycyi odbył Paleſtrant, a byłże tu powod produkowania tego biletu

Niech to raczey zawſtydza Włość ieśli ſą zdolni wſtyd czuć że wziąwſzy Liſt od J.W. Walewſkiego do Komm ſarza zdradzili ufność, Liſt rozpieczętowany dotąd u ſiebie zatrzymuie

Explikuiąc ſię in cauſa facti proſzą drugiey Inkwizycyi i weryfikacyi wſzak iuż odbyte ſą Akta inkwizycyi i weryfikacyi ſpodziewamy ſię iż inkwizycya okaże fałſz zarzutów, a weryfikacyi mieć niechcieli bo pretenſyi niemieli bo cała niemal włość przez Dokumenta przyznane wyznała że pretenſyi niema więc o cóż weryfikacya miała bydź gdy pretenſyi niebyło, gdy pretenſya wyprzeczona Dokumentami przyznanemi Gdy nawet Pozwòw o tak zboczną rzecz niemaſz.

Gdy nakoniec te mowienie ieſt przeciwko Dekretowi oczywiſto teraz iuż rozprawiać ſię nakazuiącemu, należy więc wſzyſtkie uczynione Pretenſye ſkaſsować iako odſtąpione, iako weryfikacyą niepoparte.

Odwoławſzy ſię zatym do Explikacyi Produktowey kończym Głos z Proźbą ſkaſsowania Pretenſyi Włościan iako weryfikacyą niedowiedzioney, konwencyi, Utwierdzenia, Luſtracyi 1789. Roku w tym co nie ieſt Jntratą, albo podnieſienia, albo tych Artykułow przez Włościan opłacać nakazania, w końcu wymiaru na Grunt przeznaczenia i Expenſu naymniey 1000. Czerwonych Złotych zaſądzenia, a za paſzkwilne piſma ukarania, tych piſm eliminowania, i do naypowinieyſzego Dworowi poſłuſzeńſtwa Włościan znaglenia podług przepiſu Prawa Cywilnego niepodług Praw natury.

Co do Miaſteczek.

Miaſteczko Wielona złożyło przywileie nigdy niexekwowane, a potym dawnością upadłe Miaſteczka wſzyſtkie w Sta-

roſtwie Wielońſkim ſą rolnicze, a zatym podług Konſtytucyi 1768. Roku niemogą mieć Propinacyi.

Nadto Konſtytucya 1776. wſzyſtkie Przywileia Miaſt Magdeburſkich podnioſła więc do ſkaſowanych przez Prawo Przywileiow wrócić ſię niemogą.

Reſzta w Petitach.